

לא תגנב (שמות כ, יב)

פיני זרביב

גניבה מוגדרת כלקחת דבר ללא רשות. לכאורה איסור זה אינו במקומו הנכון כאן בעשרת הדברים. רוב האיסורים הם ברמת חומרה גבוהה – חלקם עד כדי עונש מוות – כמו ניאוף, רצח וחילול שבת. מה מקומה של עבירה קלה זו כאן?

רש"י בעקבות התלמוד דורש שבגונב נפשות הכתוב מדבר, במקביל לנאמר: "וְגָנַב אִישׁ וּמָכְרוּ וְנִמְצָא בְיָדוֹ מוֹת יוֹמָת" (שמי' כא, טז). רוב הפרשנים הולכים בעקבותיו.

כאן המקום להזכיר את החומרה של גניבת נפשות, המופיעה לראשונה בבראשית בפרשת מכירת יוסף על ידי אָחִיו לִישְׁמַעֲאֵלִים. מיד אחר כך מסופר על מעשה יהודה ותמר. וכבר הצביעו החוקרים על הקשרים הספרותיים המראים כי מיתת שני בני יהודה היא עונש ה' על גניבת יוסף ומכירתו.

ומעניין בהקשר לכך לציין את המדרש על עשרת הרוגי מלכות. השליט הרומאי מטיח בחכמים לפני הוצאתם להורג: **איה אבותיכם אשר אחיהם מכרוהו, לאורחת ישמעאלים שחרוהו, ובעד נעלים נתנוהו. ואתם קבלו דין שמים עליכם, כי מימי אבותיכם לא נמצא ככם, ואם היו בחיים הייתי זנם לפניכם, ואתם תשאו עוון אבותיכם.** כלומר, מכירת יוסף התגלגלה גם לדורות המאוחרים והיא העילה הדתית לכאורה להריגת החכמים.

על כך אפשר להוסיף כי אותה גניבת נפש גרמה לירידת בני ישראל למצרים לתקופה ארוכה שהסתיימה באופן מפתיע בגניבה אחרת – גניבת הכלים השאולים משכניהם המצריים של עם ישראל, וזאת במטרה לגרום למצריים לרדוף אחרי בני ישראל, כדי להמיתם בים סוף.

אולם גניבה אחרת משתמעת כאן, ועליה מצביע ר' אברהם אבן עזרא בפירושו הארוך לשמות: "משמע 'גניבה': קחת ממון בסתר. ויש גנב שהוא בן מות: גונב נפש מישראל... והגניבה בממון - בין בפניו בין שלא בפניו [כלומר, כולל שוד]; או שירמהו בחשבון או במדה או במשקל [=הונאה]. וזאת המלה כוללת מי שיגנוב לב אחר, כאשר עשה אבשלום (כאשר עמד בשער העיר וגנב את לב העם). ובפירוש הקצר בהקדמתו לעשרת הדברים אומר אבן עזרא: **וטעם "לא תגנוב" – לב, גם ממון.**

ואכן ראינו גם בפרשת יוסף ואחיו כי גניבת נפש יוסף הובילה את אחיו בהמשך לגניבת לב אביהם – בבחינת עבירה גוררת עבירה. ומי יודע להעריך איזו גניבה חמורה יותר.

ערב תיקון ליל שבועות אור לה' סיון תש"ף 27.5.20